

A szakértői véleményekben található idegen szavak, kifejezések magyarázata

alakváltozás = a gyerekek 6 éves korukban egy olyan testi érési folyamaton mennek át, melynek eredményeképpen megugrik a hosszú, csöves csontok növekedésének fejlődése, így viszonylag rövid idő alatt megváltoznak a testarányok. Más változások is együtt járnak ezzel, például ekkor kezdődik a fogváltás, szociális téren a gyerek a kortársai felé fordul, és szellemileg is nagyot fejlődik: terhelhetőbbé válik és jobban képes a feladatra koncentrálni, mint korábban. Az iskolaérettségi vizsgálaton annyira alapkérdés, hogy az alakváltozás megindult-e, hogy enélkül semmiképpen nem javasoljuk az iskolakezdést.

analitikus-szintetikus gondolkodás = az a folyamat, ahogyan a gyermek egy formát, képet, szót, szöveget részekre, elemekre bont, majd ezeket újra egésszé formálja. Az analitikus-szintetikus gondolkodás fontos része a tanulási folyamatnak, gyengesége tanulási nehézségek háttéréül szolgálhat.

analógiás gondolkodás = az óvodások és kisiskolások „vezető” gondolkodási formája. A dolgokat összefüggéseiben látatja, elősegíti az előzetes ismeretek és az újak közötti kapcsolatok kiépítését. Segíti a megértést, a fogalomelsajátítást és a problémamegoldást. (Nagy Lászlóné, 2006). Az analógiás gondolkodás az a szint, ahonnan a magasabb szintű gondolkodási funkciók felé lehet építkezni, amire pl. a fogalmi és az ok-okozati gondolkodás is épül. Az analógiás gondolkodás a szabálykövetés, az önálló szabályfelismerés, a szabályalkotás képességének a kiindulópontja.

anamnézis = a gyermek élettörténetének megismerése a fogantatástól a jelenig, melyből a gyermek megértéséhez értékes információkat kaphatunk.

Apgar-érték = az újszülött élettani mutatóinak meghatározása a megszületést követő 1., majd 5. percben a szív működés, a légzés, az izomtónus, a reflexingerlékenység és a bőrszín alapján.

auditív = halláson alapuló, hallással kapcsolatos.

beszédészlelés = az a készség, amely lehetővé teszi, hogy a beszédhangokat, hangkapcsolatokat, hosszabb hangsorokat felismerjük, azonosítsuk, és képesek legyünk az elhangzásnak megfelelően megismételni. A beszéd felismerési folyamatban a

jelentésnek még nincs szerepe (pl. amikor a gyermek olyan szót hall, amelynek jelentését (még) nem ismeri).

beszéderítés = az elhangzó (a mások által kiejtett) szavak, szókapcsolatok, mondatok, és legmagasabb szinten a szövegek jelentésének, tartalmának megértése. Jó beszédmegértés esetén a gyermek tudja, mit jelentenek a szavak, megérti, amire kéri, amit mesélnek neki, később azt is, hogy mit olvas. A beszéderítés szintjei: 1. szó-értés, 2. mondat-értés (a szavakat szó szerkezetekké kapcsoljuk össze), 3. szövegértés, mely során megértjük a részleteket és azok összefüggéseit (szükséges hozzá: jó logika, ok-okozati összefüggések, időviszonyok felismerése, ismeretek beépítésének és alkalmazásának képessége).

beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség (BTM) = közösségi beilleszkedési, tanulási (olvasás, írás-helyesírás, számolás, részképességek területén megmutatkozó) és magatartási nehézség. A területileg illetékes Pedagógiai Szakszolgálat, vagy a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői Bizottság állapítja meg fennállását. Az ilyen problémával küzdő gyermek az osztálylétszám tekintetében két főnek számít; a fejlesztés konkrét feltételeit a szakértői vélemény tartalmazza; a fejlesztési feladatokat fejlesztő pedagógus, logopédus, gyógypedagógus, pszichológus láthatja el; kontrollvizsgálatát a Pedagógiai Szakszolgálat végzi.

diszgráfia = az írás, helyesírás zavara.

diszkalkulia = számolási zavar.

diszlexia = olvasási, írási-helyesírási zavar, melyhez idegennyelv-tanulási zavar is társulhat. A szakirodalom használja "csak" az olvasási zavarra, ill. összetett, több problémát magába foglaló kifejezésként is.

domináns = irányító (pl. domináns kéz: a kézmozgást vezető, irányító kéz).

feladattudat = a feladattudat lényegi eleme, hogy a gyerek akkor is elvégezzen egy feladatot, ha azt nem élvezi, azért, mert egy tekintélyszemély (szülő, pedagógus) azt mondta, hogy azt meg *kell* csinálni. Nem tartozik ide az, amikor a gyerek "órákig elvan azzal, amit szeret", mert az nem feladat.

finomotorika = a kéz, az ujjak mozgékonyága, együttműködése. A kézmozgás vezérlésében szerepet játszik a szem irányítása, a tapintásos érzékelés, a térben való tájékozódás, a figyelem, a tónusos alkalmazkodás, a forma megtervezésének és

visszaadásának összessége. Megfigyelhetjük rajzolásban, játékban (pl. homokozás, legózás).

fluid képességek = a kapcsolatok megértésének (pl. események között) és következtetések levonásának képessége (pl. új szabályok alkotása, új helyzetekhez való alkalmazkodás).

gondolkodási műveletek = **analízis**, azaz elemekre bontás (pl. egy kép, egy szó, egy szöveg részekre bontása); **szintézis**, azaz egységbe foglalás (pl. puzzle játékok, történet alkotás); **analógiák felismerése** (pl. egy szövegben, történetben, mesében, a mindennapi életben a hasonlóságok, hasonló helyzetek, hasonló megoldási lehetőségek felismerése); **ok-okozati viszonyok megértése** (pl. az okok és a következmények felismerése, összefüggésbe hozása); **problémamegoldás** mint az iskolai feladatok megoldása, vagy a hétköznapi életben megjelenő problémahelyzetek megoldási stratégiáinak felhasználása (pl. matematikai feladat, vagy „hogyan kérjem vissza egy másik gyerektől a játékomat, amit elvett?”).

grafomotorium = olyan mozgások együttese, melyek a kéz finom, aprólékos, pontos mozgatását teszik lehetővé az írás során. Érettsége jórészt az idegrendszer érettségétől függ, alapja a teljes testtel végzett mozgások - a nagymozgások - összerendezettsége. Megfigyelhetjük a rajzolásban (pl. hogyan fogja a gyermek a ceruzát, milyen erősséggel, nyomatékkal, mennyire görcsösen vagy könnyedén rajzol) és az írásmozgás során.

impulzív = első benyomás hatására, gondolkodás előtt cselekvő, heves, indulatos.

inadekvát = nem megfelelő, a helyzethez nem illő.

intelligencia-vizsgálat = az értelmi és gondolkodási képességeket, folyamatokat vizsgáló eljárás. Több részterületre bontható, ilyenek pl. a szóbeli és a cselekvéses teljesítmény, a feldolgozási sebesség, a memóriefunkciók. Általában olyan összetett teszttel vizsgáljuk, ami több részterület működéséről is információt ad. A leggyakrabban használt intelligencia-tesztek: Woodcock-Johnson, MAWI, WISC, MAWGYI-R, Raven, Színes-Raven, Budapesti Binét.

intelligencia-profil = az intelligencia-teszt egyes részpróbaiban nyújtott teljesítmények grafikus megjelenítése.

intelligencia-struktúra = az intelligencia-teszttel az intelligenciát alkotó különböző részterületeket vizsgáló feladatokban nyújtott teljesítményeket mérjük; az egyes részterületeknek a többi területhez képest egyenetlen fejlődése (kimagasló ill. gyenge volta) esetén **szórt intelligencia struktúráról** beszélünk, melyet gyakran láthatunk tanulási nehézséggel/zavarral küzdő gyerekeknél, míg tanulási gyengeségnél **kiegyenlítettebb** (általánosan gyenge) **struktúrá**t látunk.

kauzalitás = az ok-okozati viszonyok meglátásának, felismerésének, valamint az ezekről való beszámolás képessége.

keresztezett dominancia = amikor a szem és a kéz, illetve a láb idegrendszeri vezérlése ellentétes agyféltekéből indul ki (pl. a szem a jobb agyfélteke, a kezét a bal agyfélteke irányítja).

keresztmozgások = a test középvonalának átlépésekor végzett mozgások (pl. a jobb kézzel megfogjuk a bal fület).

kognitív hatékonyság = a képesség alapja a figyelem; ettől a képességtől függ, hogy valaki hogyan tudja „eladni” a tudását az iskolában; függ a rövid távú memória befogadó képességétől és az információk észlelési-feldolgozási sebességétől.

kognitív (megismerő) funkciók = figyelem, észlelés, emlékezet, gondolkodás, beszéd, képzelet.

lateralitás = oldaliság, vagyis, hogy a jobb, vagy a bal oldali kezét (lábát, szemét, fülét) használja-e elsődlegesen a gyermek; **kétoldali lateralitás** = nincs számottevő különbség pl. a kezek használatában; **kevert lateralitás** = pl. jobbkezes, ballábas – vagy jobbkezes, balszemes a gyermek.

memoriter = olyan betű- vagy mozaikszó, amely vagy egy meglévő értelmes szó betűinek szavakra bontásából ered, vagy több összetartozó fogalom, nyelvi elem együttes megjegyzése érdekében az alkotó tagok kezdőbetűiből készített újabb értelmes (létező) szó, vagy más módon segíti hangalakjával másvalami megjegyzését.

mentális = az elmével, a gondolkodással kapcsolatos folyamatokra utal.

mentális lexikon = a rendelkezésre álló aktív és passzív „elme-szótár”, amiből a gyermek szükség esetén elő tudja hívni az aktuálisan használni akart emlékeket, információkat, korábban tanultakat.

mennyiségi relációk = a számtani, matematikai mennyiségek közötti összefüggések. A "több", a "kevesebb" és az "ugyanannyi" fogalmainak megértése, ezek alkalmazása.

mnemotechnikák = emlékezést segítő módszerek; az ezekhez használt kulcsszavakat, képeket **memoriternek** nevezzük.

motoros = mozgásos, mozgásbeli.

multiszenzoros oktatás = ennek során az információk több csatornán keresztül érkeznek (pl. a tanár elmondja a feladatot és fel is írja a táblára).

organikus = szervi, idegrendszeri; **egy tünet organikus háttere** = a tanulás vagy a viselkedés területén jelentkező tünet szervi/idegrendszeri háttere a gyermek anamnesztikus adatai alapján valószínűsíthető.

percepció = érzékelés, a valóság érzékszervi észlelése.

perinatális = születés körüli.

performációs = cselekvéses, cselekvésen keresztül megragadható. Általában az intelligenciával kapcsolatban használjuk a kifejezést. A mélyebben húzódó, akár veleszületett készségekkel, képességekkel függ össze. Ilyen többek között a logikai készség, a koncentráció, a koordináció, a részek egészévé rendezése, az érzékelés és a mozgás összehangolása.

pszichomotoros fejlődés = a **mozgás** (nagy- és finommozgások), a **gondolkodási funkciók** (összefüggések felismerése, problémamegoldás), a **beszéd** (kifejező és megértő beszéd), valamint a **figyelem** minőségének (felkelthetőség, fenntarthatóság) összessége. (összefüggések felismerése, problémamegoldás), a

részképessegek = az olyan összetett tevékenységek, mint az írás, az olvasás és a számolás kivitelezését biztosító kognitív (megismerő) és motoros funkciók.

részpróbák = a komplex vizsgálóeljárásokat, tesztek felépítő feladatok (pl. intelligencia-tesztben a számolási gondolkodást, a szóincset, az ok-okozati kapcsolatok felismerését, stb. vizsgáló próba).

sajátos nevelési igény (SNI) = a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének **organikus okra visszavezethető**, vagy **organikus okra vissza nem vezethető** tartós és súlyos rendellenessége. Ilyen például a mozgás-, látás-, hallás-, beszéd fogyatékoság, a diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia, az aktivitás és figyelem zavara, az értelmi akadályozottság, stb. Megállapítása a Pedagógiai Szakszolgálat javaslata alapján a Megyei Szakértői Bizottság feladata; a Bizottság jelöli ki a fejlesztést végző szakembert (fejlesztő pedagógust, gyógypedagógust, pszichológust, stb.), a megfelelő iskolát, és végzi a kontrollvizsgálatot.

sematikus ábramásolás = egyszerű egyenes és ívelt vonalakkal álló értelmes ábra lemásolása, mely tájékoztatást ad a gyermek vizuomotoros képességeiről; az iskolaérettségi vizsgálat standard feladatai közé tartozik.

szem-kéz koordináció = a szem és a kéz együttműködése a rajzoláskor, az íráskor, a különböző mozgásformák kivitelezésekor (pl. labdadobás, vagy elkapás).

szenzibilis = fogékony, érzékeny.

szériális = egymás után "zsinórban" következő, sorozatokkal, sorbarendezéssel kapcsolatos. Több, egymással összefüggő dolog sorrendjének kialakítása.

szövegértés = a szöveg hangos vagy néma olvasása során az olvasott anyag tartalmi jellegű feldolgozása.

sztereotip = állandóan ismétlődő, visszatérő.

taktilis = tapintásos érzékelésen alapuló.

tanulási gyengeség = a tanulási képességek általános gyengesége. Nem tartozik a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségek közé. A Nevelési Tanácsadó vagy a Szakértői Bizottság állapíthatja meg. Többségi pedagógiai eszközökkel kezelendő, nem fejlesztés, hanem korrepetálás, differenciált segítségadás szükséges fennállásakor, melyet óvodapedagógus, tanító, tanár, szaktanár láthat el. A tanulási gyengeséggel küzdő gyermek az osztálylétszámban 1 főnek számít.

tanulási nehézség = a tanulási képességek, magatartás átmeneti nehézsége, lásd: a "*beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség*" címszónál.

tanulási zavar = amikor a gyermek az értelmi képességei, intelligenciaszintje alapján elvárhatónál egy-egy részterületen lényegesen alacsonyabb iskolai teljesítményt nyújt. Részképesség-zavar, mely megnehezíti az olvasás (diszlexia), és/vagy az írás (diszgráfia) és/vagy a matematika (diszkalkulia) tanulását. A gyermek iskolai teljesítményét sorozatos kudarcok kísérhetik, melyek másodlagosan viselkedési, beilleszkedési nehézségekhez vezethetnek. A Tanulási képességet Vizsgáló Szakértői Bizottság állapíthatja meg. Lásd: a "*sajátos nevelési igény*" címszónál.

tíz-es átlépés automatizációja = amikor a gyermeknek magasabb számkörökben (azaz 10-en felül) kell számolnia, műveleteket végeznie, már nem tudja az ujjait használni, a feladatot fejben kell leképeznie. Ehhez szükséges az alpműveletek (összeadás, kivonás, szorzás, osztás) bevéődése, elmélyítése, azaz automatizációja.

újszülöttkori adaptáció = az újszülött alkalmazkodása a méhen kívüli élethez (pl. a légzés, a keringés, a vese- és bélműködés, a testhőmérséklet, az idegrendszer, az immunrendszer működése szempontjából).

verbális = szóbeli, szavakban megragadható. Általában az intelligenciával kapcsolatban használjuk a kifejezést. A konkrét, tanult ismeretekkel, szókinccsel, szóbeli kifejezőképességgel függ össze. Ide tartozik többek között a számolás, a szókinccs, a nyelvi kategóriák használata.

verbális kifejezőképesség = gondolataink, érzéseink, észleléseink, ismereteink szóban történő kifejezése.

vizuális = látáson alapuló, látással kapcsolatos.

vizuális differenciálás = látás általi/látáshoz kötött megkülönböztetés és azonosítás.

vizuomotoros koordináció = a látás és a mozgás összerendezése, pl. amikor a kisbaba fogni tanul: először látja a tárgyat, meg is akarja fogni, de még nem sikerül, mert nem rendeződött össze a fejében a távolság a keze és a tárgy között.